

H. Bock: Kreuterbuch, 1560, Von Freissam, Dreifaltigkeit.

Von Freissam, Dreifaltigkeit. CXCII.

Diser blumen ist auch zwei geschlecht, zam und dz wild, (1.) die zam mag man etwan Winters halben wol in gärten bewaren, seind blumen von vilen farben zûsamen gesetzt, ein jedes blümlin aber sonderlich auff seinem dünnen blossen stile, wie die Mertzen violen, ein jedes blümlin oder viol hat fünff betlin, die zwei obersten betlin seind gemeinlich gantz purpur braun, die andere drei hernach himmelblo, met schwarzen strichlin oder linien underzogen, mitten in der gantzen violen werden die selben strichlin am meisten in den gâlen sternlin war genommen. (Forma.) Etliche diser violen haben zwei weisser betlin neben den braunen, und dz fünfft betlin ist gâl. Zûm dritten findt man auch iij, bloer betlin under den zweien purpur braunen [462] gesetzt, mitten in denen allen sicht man das sternlin, seind alle sampt on geruch, dz kraut diser violen ist auch zerkerfft, anzûsehen schier wie der jung Brunnenkreß, oder wie das laub an den Ktöffel hecken, schwartz grün, gewint seinen gâlfarben samen in den bollen od verschlossenen kópflin. So er zeittig würt, reissen die bollen auff, als dann

Van stuipenkruid, driebuldigheid. 192.

Deze bloemen is ook twee geslachten, tamme en de wilde, de tamme mag men wat vanwege de winter goed in tuinen bewaren, zijn bloemen zijn van vele kleuren tezamen gezet, elk bloempjes echter apart op zijn dunne blote steel zoals de maartse viool, elk bloempje of viool heeft vijf blaadjes, die twee bovenste blaadjes zijn gewoonlijk gans purperbruin, de andere drie hierna hemelblauw met zwarte streken of lijnen doortrokken, midden in de ganse viool worden dezelfde streken het meeste in dat gele sterretje waar genomen. Ettelijke van deze violen hebben twee witte blaadjes naast de bruine en dat vijfde blaadje is geel. Als derde vindt men ook 3 blauwe blaadjes onder de twee purperbruine [462] gezet, midden in die allen ziet men dat sterretje, zijn alle samen zonder reuk, dat kruid van deze violen is ook gekerfd, aan te zien schier zoals de jonge bronkers of zoals dat loof aan de gele wilgen hagen, zwartgroen, gewint zijn geelgekleurde zaden in de bollen of besloten kopjes. Zo het rijp wordt rijzen de bollen open en dan ziet men dat kleine goudkleurige zaadjes naast elkaar gezet, kleiner

sicht man das klein goltfarb sâmlin neben einander gesetzt, kleiner dann der samen von d Schôlwurtz, die wurtzel is zasicht, kurtz, mit vilen hótlin, blüet den gantzen summer. Dz wild Freissam acht man für ein unkraut, in den gärten und fruchten zû finden, ist dem zamen gleich aufgenommen die blümlin seind kleiner, von farben weiß unnd gâl, etlichs blo unnd gâl, besamet sich wie das zam geschlecht.

Von den Namen.

Wie mich dunckt, so werden dz die violen sein, welche Columella Sartanas nent. Plinius libxxj.capite xj.nent etliche Violen Tustulanas marinas, Flammeas, dz verstehe ich alles von diser Dreifaltigen blümen des gleichen die namen Phlogion und Phlox, also das Phlogion die zam, und Phlox die wild Dreifaltigkeit sei. (Sarrana. Iovis flos.) Wann nun einer dise Violam auch Jovis flotem, Jovis flamman (Griechisch Diosanthos) nennet, mit den wolt ich nit streiten, weitters wolt ich dise blümen gern das Jesemin Serapionis lassen sein.cap.clxxvj.von welcher blümen Diosc.libro.j.cap.lxxvij,ein salben lehret machen genant Jasmini. Unsere meister nennen dise blüm Herbam Trinitatis und Jaceam, solt wol Jasme gemeint werden, etlich nennen violen Albeset. Andere wóllen Margen róplin Jovis florem, und die Indianische negelin flammeam deütten, auff Griechisch φλόζ, und ιομ, das gefelt mit nit ubel, am Rheinstrom nent man solche blümen Unnütz σοτγ. (Iacea. Flammea.)

Von der Krafft und Würckung.

Freissamkraut und seine violen seind mittelmessiger qualitet, mógen nützlicher in leib dann ausserhalb genommen werden. [463]

Innerlich.

Freissam wasser sol gût sein den jungen kindern, wann sie hitzig seind, und bauch kranck werden, den sol man jeder weilen von disem gebranten wasser zû trincken geben, ist jetzund im brauch bei den weibern. (Kinder prestren. Bauch schmerzen.)

Das gebrant wasser sol der schwerenden lungen gût sein, und die brust raumen, stets gedruncken und den wein darmit gemischt. (Schwerende lungen.)

Freissam kraut ist gût den schweinen, wann sie mit dem hitzigen hals geschwer Angina beladen seind. (Sew kranckheit.)

dan de zaden van de stinkende gouwe, die wortel is vezelig, kort, met vele haartjes, bloeit de ganse zomer.

Dat wilde Freissam acht men voor een onkruid, in den tuinen en vruchten te vinden, is de tamme gelijk, uitgezonderd de bloempjes zijn kleiner, van kleur wit en geel, ettelijke blauw en geel, geeft zaad zoals het tamme geslacht.

Van de namen.

(**Viola tricolor**) Zoals ik denk zo zullen dat die violen zijn welke Columnella Sarranas noemt. Plinius libro 21 kapittel 11 noemt ettelijke violen Tustulanas marinas, Flammeas, dat versta ik alles van deze driefvoudige bloemen, desgelijks de namen Phlogion en Phlox also dat Phlogion de tamme en Phlox de wilde driefvuldigheid is. Wanneer nu een van deze Violam ook Jovis florem, Jovis flamman (Grieks Diosanthos) noemt, met die wil ik niet strijden, verder wil ik deze bloemen graag dat Jesemin Serapionis laten zijn, kapittel 176, van welke bloemen Dioscorides libro 1 kapittel 68 een zalfje leert maken genoemd Jasmini. Onze meestere noemen deze bloem Herbam Trinitatis en Jaceam, zal wel Jasme bedoeld worden, ettelijke noemen violen Albeset. Andere willen Margen roosjes Jovis florem en de Indische nagels flammeam aanduiden, in Grieks φλόζ, en ιομ, dat bevalt me niet kwaad, aan Rijnstroom noemt men zulke bloemen onnutte zorg.

Van de kracht en werking.

Freissam kruid en zijn violen zijn middelmatige qualiteit, mogen nuttiger in lijf dan aan de buitenkant genomen worden. [463]

Innerlijk.

Freissam water zal goed zijn de jonge kinderen wanneer ze heet zijn en buikziek worden, die zal men elke keer van dit gebrande water te drinken geven, is nu in gebruik bij de vrouwen. Dat gebrand water zal de zwerende longen goed zijn en de borst ruimen, steeds gedronken en de wijn daarmee gemengd.

Freissam kruid is goed de zwijnen wanneer ze met de hete halszweer Angina beladen zijn.

